

Möt Susanna Alakoski

Författaren Susanna Alakoski berättar om och läser ur sin nya roman ”Håpas du trifs bra i fengelse” i ABF-huset 16/3 2010.

Samtalsledare Moa Elf Karlén.

Susanna Alakoski inledde med att berätta att hon endast fått två negativa recensioner av sina två romaner – den första var Augustprisbelönade ”Svinalängorna”. Den recensent som verkligen förstått hennes avsikt med den senaste romanen var dock Göran Greider som tagit upp fattigdomstemat i sin recension, att det var denna nyfattigdom och vad den gör med människor som är hennes verkliga tema. En bok som hon återkom till under kvällen var Mathias Hagbergs ”Släpp fångarna loss” som också handlar om fördjupade klyftor i det svenska samhället och vådan av inlåsning och förlängda straff när det egentligen är fråga om sociala problem. Hennes eget syfte var, sade hon, med Greiders ord, att ”gripa om vår tid”, att berätta om ett grundläggande skifte i social- och kriminalpolitik som ägt rum de senaste 20, 30 åren, denna gång ur ett vuxet perspektiv till skillnad från i ”Svinalängorna” som är en berättelse ur barnens perspektiv.

”Håpas du trifs...” handlar om en bror och en syster som växer upp i ett missbrukarhem men där syskonen får helt olika liv och öden. Pojken definieras som rastlös, så småningom får han en adhd-diagnos och sätts felaktigt i obs-klass. Systemen går igenom normal skolgång och får ett bra liv. Möjligen är just hennes duktighet också ett neurotiskt symptom.

”I dessa deckartider är min bok en helt oglamorös historia om en kille som stjälar allt från småkakor till bilar och gradvis glider allt djupare in i missbruk och självdestruktivitet. Men boken är också, och kanske framför allt, en berättelse om att vara anhörig – ett perspektiv som sällan eller aldrig behandlats i litteraturen”, sade Susanna Alakoski. En fråga som hon bearbetar är vad blodsband betyder och om det går att återupprätta ett syskonskap som slitits sönder av svek och missbruk. Den grundläggande känslan i boken är sorg men där finns också mycket ilska, frustration och besvikelse hos den syster som gör allt hon kan för att rädda sin bror – som inte låter sig räddas.

Från början är det ingen som ställer den avgörande frågan till honom: hur har du det hemma? Och detta gäller alla de barn som diagnostiseras bort från sitt sociala sammanhang och stämplas som avvikande. De har till hundra procent svåra hemförhållanden, fastslog hon, och där finns skälen till deras stökighet, brist på koncentration och allmänt störande beteende. Men man måste söka sig bakom beteendet och försöka förstå orsakerna. Och hon citerade ur den medicinska manual som används vid diagnossättning och som ständigt utökas med nya ”disorders”. ”Det finns hur många disorders som helst.”

Någon i publiken undrade om pojken, Sammy i boken, hade kunnat svara om man frågat honom hur han hade det hemma, och Susanna Alakoski svarade att det hade han säkert inte kunnat: ”De här barnen svarar aldrig på en sådan fråga därför att de saknar tillit”, sade hon, men de har andra språk som man måste lära sig tolka. Till exempel rastlöshet. Hon hänvisade också till den gamle kåkfararen och journalisten Janne Bergqvist som boken igenom likt en nutida Nietzsche får tänka högt och kommentera skeendet.

I boken skildras de olika sorgetillstånd som systemen Annie genomlever, där finns stoppsorgen som gör att hon måste gå in i kyrkor ibland och tända ett ljus – det hjälper! – eller söka sig till Estoniamonumentet och ”snylta” på Estoniakatastrofens tragedi. Det kallar hon djupsorgen, men där finns också hatsorgen, hoppssorgen och den biologiska sorgen.

Socialt riktar sig boken mot den nya fattigdomen i vår tid, med tiggare på gatorna och hemlösa i portarna, som Alakoski menade närmar sig ground zero. ”Fattigdomen utestänger dig från allt som är normalt”, sade hon och underströk att den är ingen naturlag, den går att åtgärda.

Vad var det då som gjorde att de bägge syskonen fick så olika öden?

”Tur”, svarade Alakoski, och – med ett hopp över till sin egen klassresa – studielån. De hade gjort det möjligt för henne att lämna sin ursprungsmiljö, vars främsta appell var ”bort!” – och skapa sig ett eget, helt annat liv än det hon såg omkring sig. Med tur menade hon också till exempel att vara flicka, då satt man snällt och lade pärlplattor medan pojkar var utomhus och råkade ut för farligheter, eller att man slapp bli felplacerad och stämplad som obs-klass-elev och i stället fick bra lärare och normala kamrater. På frågan om hur pass självbiografiska hennes böcker är svarade hon att naturligtvis hämtar hon stoffet från sin egen erfarenhet men det är inte frågan om någon historisk redovisning utan hennes frihet som författare är att omvandla stoffet och göra det till en roman. ”Jag har bara ett anspråk på mig själv – och det är absolut – att vara sann”, sade hon.

Epitetet ”arbetarförfattare” som genast åsatts henne var hon både stolt och något avvisande till, stolt över att liknas vid Moa Martinson, irriterad över de ständiga frågorna varifrån kommer du, hur har du lyckats så bra osv. Man borde ställa samma frågor till överklassförfattare, sade hon, ”hur har du kunnat lyckas så bra trots att du är så rik?”.

Sitt språk i den senaste boken kallade hon för tuktat och beträffande de många nya orden sade hon att de var ett svar på språkförbistringen i hemmiljön – som finländare med dålig kunskap i svenska måste man kunna uppfinna nya ord. Och själv hade hon redan från början – likt Harry Martinson – älskat svenskan i skolan och på den vägen var det.

Moa Elf Karlén ställde till sist frågan om hon fått sin tidigare önskan om en dörr att stänga till ett eget arbetsrum uppfyllt varpå hon svarade att hon blivit tvungen att skaffa sig en vägg först, men nu fanns dörren på plats. Och fler romaner skulle det bli, lovade hon.

Kerstin Vinterhed